

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FORAI, OVIDIU

La taifas cu cronicarii Timișoarei / Ovidiu Forai. -

Timișoara : Ariergarda, 2018

ISBN 978-606-94347-4-1

821.135.1

Ilustrația copertei — **Piața Traian din Timișoara (1918)**,
carte poștală din colecția Octavian Leșcu.

Coperta — **Camil Mihăescu**

Paginare — **Dragoș Croitoru**

© 2018, Ovidiu Forai, Editura ARIERGARDA.

Reproducerea parțială sau integrală, pe orice suport, fără
acordul scris al deținătorului de copyright, este interzisă.

Editura ARIERGARDA
Timișoara, str. Cozia nr. 35
ariergarda@gmail.com

OVIDIU FORAI

La taifas cu cronicarii Timișoarei

Prefață de **Daniel Vighi**

ARIERGARDA
TIMIȘOARA, 2018

Cuprins

O Predoslovie — strigăt de salvare	7
Introducere	15
Dan Ciobotaru	19
Claudiu Călin	35
Florin Drașovean	49
Costin Feneșan	63
Cristina Feneșan	73
Sergiu Galiș	85
Rudolf Gräf	101
Ioan Hațegan	117

Luciana Ianculescu	133
Árpád Jancsó	147
Octavian Leșcu	159
Marius Mioc	171
Ioan Munteanu	185
Victor Neumann	199
Mihai Opreș	213
István Petrovics	227
Rodica Vârtaciu-Medelet	241

O Predoslovie — strigăt de salvare

Cartea de față, gândită și realizată de Ovidiu Forai, se înscrie într-o serie de alte apariții editoriale în seria Patrimoniul a Editurii Ariergarda care are în vedere istoria locală, ca armă de luptă civică și pedagogică pentru apărarea patrimoniului urban. Autorul s-a alăturat mai demult luptei ce am purtat și o ducem mai departe pentru acest obiectiv mai important decât orice astăzi, într-o lume care a moștenit o istorie uitată, uneori glorioasă, alteori crudă, chinută și chinuitoare a Banatului istoric. O să spun câteva cuvinte despre această atrăgătoare carte de interviuri mai la capătul drumului pe care mi l-am propus în această Predoslovie la isprava lui Ovidiu Forai. Tot atunci, și tot acolo, voi spune și câteva vorbe despre domnia sa.

Înainte de toate însă aș vrea să o apuc din zorii istoriei acestei idei civice, animată de un sincer și (înainte de orice) dezinteresat patriotism local. Sau poate că de o nostalgie a originii pe care o încearcă oricine odată cu trecerea anilor. Așadar, începuturile acestei idei-program datează din vremurile tulburi, agitate și de neuitat din anii de după revoluția din 1989, când subsemnatul a fost cutreierat pe nesimțite, în felul proustian al bine cunoscutei madlene, de o stare de prostrație și blegeală nostalgică, din aceea pe care o încercăm cu toții când trecem pe străzi bătrâne sau intrăm în curțile interioare ale cetăților transilvano-bănățene, ori dăm cu nasul și simțirea de mirosurile de neuitat

Prezenta apariție se alătură, așadar, acestor eforturi și speranțe ale cititorilor și turiștilor noștri, drept care îi mulțumesc lui Ovidiu pentru că ne este alături cu priceperea sa istorică și turistică, dar și pentru clipele de mulțumire omenească și culturală pe care le-am trăit împreună în toate proiectele noastre.

Daniel Vighi

Introducere

Ideea acestei cărți a răsărit undeva la cumpăna anilor 2014–2015, într-o discuție cu prietenul meu Dan Ciobotaru, istoric și arheolog. De fapt, ca să dau Cezarului ce i se cuvine, cred că ideea a venit de la el. Știindu-mi trecutul în presă și faptul că am mai publicat interviuri, mi-a sugerat o carte de discuții cu istoricii Banatului. Ca și în alte dăți, pontul lui Dan s-a dovedit viabil. Proiectul mi-a surâs de la început, pentru că mereu mi-a plăcut să stau de vorbă cu oamenii care au *ceva* de spus. Mi-am dat însă un răgaz să duc la bun sfârșit proiectele la care lucram la acea vreme și în vara lui 2016 m-am apucat de treabă. Am priticit ideea ceva vreme și am ajuns la concluzia că nu pot include în carte, cel puțin deocamdată, decât cronicari ai Timișoarei.

Banatul, în general, și Timișoara, în special, au o însemnată tradiție cronicărească, răsărită în amurgul Evului Mediu și dezvoltată cu precădere după cucerirea Banatului din 1716. Nu este aici locul unui studiu, dar la baza fie și a unui crochiu al subiectului trebuie să se afle marile nume ale celor care ne-au ajutat, și o mai fac încă, să aflăm *ce și cum a fost* cu orașul nostru. Nu ar putea lipsi, într-o astfel de trecere în revistă, călătorii Evlia Celebi și Henrik Ottendorf, un turc și un habsburg, contemporani în a doua jumătate a veacului al XVII-lea și aflați în tabere opuse, dar la fel de meticuloși în observații și descrieri.

Musai trebuie incluși inginerii Radogna și Perrette, datorită cărora știm cum arăta orașul la 1700, iar o „poză“, uneori, face cât o mie de cuvinte. Se cuvine adăugat iezuitul Mathias Bell, care, la zece ani după cucerirea orașului de către habsburgi, așterne o istorie a comitatului Timiș. Apoi, prin întinsele lor cronică, Francesco Grisellini și Nicolae Stoica de Hațeg au pus cărămizile istoriei moderne bănățene, un Herodot și un Tucidide ai secolului al XVIII-lea (ultimul a prins și prima jumătate din XIX) din ale căror scrieri ne hrănim și astăzi. Aproximativ în aceeași perioadă, spre finele domniei Mariei Theresia, rigurosul funcționar imperial Johann Jakob Ehrler redacta o (altă) descriere a Banatului, concomitent cu cei „Nouă ani în Banat“ ai hoinarului Johann Kaspar Steube. În fine, după 1800, cronicile se înmulțesc, iar trecutul Timișoarei este pus sub lupă de istorici și autodidați deopotrivă, de la Anton von Hammer și Johann Nepomuk Preyer până la Szentkláray Jenő, continuând, în veacul trecut, cu Kováts Sándor, Juhász Koloman, Adam Schicht, Josef Geml, Armin Barát, Ioachim Miloia, Nicolae Ilieșiu... Cu siguranță, este o listă prescurtată, dar ea arată că multiculturalitatea Banatului (și, evident, a Timișoarei) se regăsește în personalitățile care s-au aplecat asupra istoriei sale, în felurite moduri.

Sigur, astăzi, internetul ne servește de cele mai multe ori istoria în pachete gata ambalate, cu poze, date și rezumate numai bune pentru referatele studenților. Despre hărți, ce să mai spun? Dacă s-ar ridica dintre adormiți căpitanul-inginer Perrette și ar vedea că toată munca sa migăloasă de desenare a hărții Timișoarei poate fi redusă azi la un clic pe „Google map“, în care ar putea vedea și oamenii pe stradă, și numerele de la casă, tare s-ar tulbura, ba poate ar chema călugării iezuiți să îl lămurească dacă treaba asta este sau nu lucru curat. Totuși, pe lângă Wikipedia cea seacă și impersonală, mai există oameni în carne și oase care scormonesc prin arhive, biblioteci sau talciocuri, oameni care caută, se îndoiesc, își pun întrebări. Ei sunt cei care încearcă să lămurească aspectele pe care „Wiki“ le tratează în cel mult o frază sau chiar cu *silentium*, dacă nu chiar — se mai întâmplă și asta — cu o gogomănie, în lipsă de altceva. Ei sunt

cronicarii de azi ai Timișoarei, cei care netezesc ceea ce știm, cei care mai adaugă o frază, limpezesc un document, creionează o schiță sau scot la lumină o explicație inedită, cei care publică documente, albume, monografii, pentru a duce mai departe *firul*.

De ce „taifas“, de ce „cronicari“? Pentru că am dorit, acum nu știu și în ce măsură mi-a ieșit, o discuție *despre* istorie și despre cei care o transmit, pe felurite căi, urmașilor. O discuție în care am încercat să mă așez alături de interlocutor pe un soi de imaginară terasă însoțită (cu unii dintre partenerii de discuție din carte chiar pe o terasă am povestit!) de unde să privim uriașul munte al Istoriei și să discutăm despre el, *sine ira et studio*, cum spunea Tacit, într-un taifas fără — pe cât se poate — prea mulți ani și evenimente. Pe-acestea le găsim în cărțile și studiile „subiecților“ acestei cărți. Dar uneori îi găsim și în această carte, pentru că, deh!, ne-au mai scăpat prin povești, ca peștii prin plasele cu ochiuri prea largi ale pescarilor. Aici, în volumul de față, am încercat să îi prezint pe respectivii interlocutori în „civilie“, aflând de ce s-au apucat de treaba asta grea și frumoasă care e istoria, cum lucrează în domeniul lor, ce (le) lipsește, ce n-au scris și ce (mai) vor să scrie și altele asemenea... Un taifas, spuneam, în care am căutat să păstrăm distanța, deopotrivă, de ținuta academică seacă și aridă, dar și de bârfa de *bulivar*, niciuna nefiindu-ne țintă. I-am numit, laolaltă, „cronicari“, pentru că mi s-a părut cuvântul cel mai nimerit vizavi de mesajul pe care acești oameni îl dau mai departe. Fie că scriu cărți sau studii academice, fie că derulează firul trecutului în emisiuni radiofonice ori colecționează cu răbdare cărți poștale cu orașul care le este drag, fie că descriu barocul ori descifrează, inginereste, desenele podurilor de odinioară, fie că și-au petrecut viața în colbul arhivelor sau în fața planșetei de arhitect, scrutând vechile planuri ale cetății, în fine — fie că sapă la temelia fundațiilor otomane ori austriece sau scotocească prin documentele partidului și ale Securității, toți intervievații mei iubesc Timișoara și istoria ei, scrisă pe hârtie sau în piatră. O iubesc în felul lor și o *cadoreșc* în felul lor. Sunt niște oameni generoși care duc mai departe cronică orașului nostru drag.

Ușor de văzut că sunt oameni cu meserii diferite, chiar dacă cei mai mulți, firește, sunt istorici de profesie. Condiția de bază pentru accesul în această carte nu a fost însă diploma de absolvire. Pasiunea, erudiția și generozitatea o pot înlocui cu brio, când e cazul — și este, în câteva rânduri — când „amatori“ (cu ghilimelele de rigoare, că nu sunt deloc amatori în ceea ce fac...) autodidacți au atacat felii din istoria Timișoarei în care au devenit experți, recunoscuți inclusiv de cei din meserie. Cine îi poate contesta inginerului Árpád Jancsó statutul de specialist în istoria podurilor ori a gărilor? Cine îl poate ataca pe arhitectul Mihai Opreș în chestiuni de istorie urbană, de la harta lui Ottendorf încoace? Nu prea mulți, cu certitudine. Dar, cum subliniam mai sus, numitorul comun al interlocutorilor mei îl reprezintă ceea ce lasă ei urmașilor și orașului, prin roadele muncii ori pasiunii lor.

Sigur că nu am putut să îi reunesc într-o carte pe toți istoricii / cronicarii urbei. Rațiuni obiective și subiective m-au determinat să mă rezum, acum, la cei prezenți, dar asta nu înseamnă că lista e închisă. Nici nu consider că așa avea eu vreo cădere să întocmesc o astfel de selecție *oficială*. Nu, pur și simplu e *lista mea*, cu o parte dintre numele pe care le respect și le prețuiesc, ceea ce nu înseamnă că nu există și alți cronicari foarte buni, cu contribuții valoroase la istoria care se scrie și se va scrie. Lucrarea de față nu e neapărat un studiu istoriografic și cu atât mai puțin o *istorie a istoricilor*, așa că scuza de a nu-i cuprinde pe toți e explicabilă și asumată. Este, cum îi spune și numele, un taifas, care îi va ajuta, sper, pe iubitorii de istorie a Timișoarei să îi cunoască mai bine pe unii dintre cronicarii orașului. Dacă va exista și un al doilea volum, sper să reunesc și absenții din prezenta lucrare.

Până atunci, vă invit să-i cunoașteți pe acești oameni, reuniți în preocuparea lor pentru povestea cu totul minunată a acestei urbe, unde o mulțime de etnii și de confesiuni și-au împărțit de secole bucuriile și necazurile, în bună pace, într-un model mai mic, dar mai cuminte, al *Turnului Babel* care a rezistat netulburat până în zilele noastre.

Dan Ciobotaru



Despre Dan Ciobotaru (n. 1968) îmi este cel mai greu să vorbesc, pentru că mi-e prieten. Ne cunoaștem de mai bine de zece ani, am petrecut multe ore la taifas, ba am fost companioni și în excursii. Aș putea să le spun chiar „excursii de studiu“, pentru că ne-am delectat împreună cu romanicul Cisnădioarei și goticul burgund al Cârței, am băjbăit iarna prin ceață, alături de prietenul nostru comun Ioan Gropșian, spre cetatea Socolari (zisă și „Custura Părăsită“), am admirat la ceas de seară Piazza dei Miracoli din Pisa și frumoasa catedrală a Barcelonei (mai interesantă pentru noi decât *Sagrada*), am bătut cu pasul străduțele medievale ale Tarragonei, construite pe vechea structură romană, oprindu-ne, în răstimpuri, la amfiteatru și

la forum, și am comentat ingineria uimitorului apeduct rămas încă în picioare, la câțiva kilometri de anticul *Tarraco*. Și sper că nu ne vom opri aici.

Mărturisesc că profesia lui Dan m-a fascinat cu mult înainte de a-l cunoaște ori de a învăța despre ea pe băncile școlii. De când am citit pentru prima dată despre descoperirea Troiei sau despre scoaterea la iveală a vechilor morminte egiptene — cred că eram la vârsta curiozității adolescente — îmi imaginam arheologul ca pe un personaj din Jules Verne, cu o pălărie caracteristică exploratorilor britanici, jambiere și bocanci, cu un instrument de săpat în mână (la început îmi închipuiam un târnăcop, pe urmă, crescând, mi-am dat seama că instrumentul de săpat trebuie să fie un *ceva* mai special), gata să se avânte asupra misterelor din vechime.

Este și nu este așa. Astăzi, arheologia beneficiază de metode moderne de studiu, care se adaugă celor clasice de scurmare mecanică a pământului. Tehnologia de ultimă generație își face loc cu îndrăzneală printre lopătică și șpaclu, contribuind la un bagaj de instrumente mai complex și, în cele din urmă, mai eficient de descoperire și studiu al vestigiilor. Per ansamblu, arheologia rămâne fascinantă, câtă vreme mai rămân lucruri de descoperit și, slavă Domnului, la acest capitol stăm foarte bine, cel puțin noi, bănățenii. Bani să fie pentru finanțare...

Dan Ciobotaru a ocupat vreme de câțiva ani funcția de director al Muzeului Banatului. Copleșit de birocrație și nedorind să își riște sănătatea, a renunțat de bunăvoie la funcție în 2014 și a revenit la meseria de bază, cea de arheolog de teren, la care, în fapt, nu renunțase niciodată. (Era încă director „plin“ când îl întâlneam, în cizme, cu un fes turtit pe cap și mâinile pline de *imală*, în șanțurile din Piața Unirii). Și-a susținut cât a putut colegii, a publicat un album despre Timișoara în Germania, a mediat colaborări cu colegii și instituțiile din străinătate, a organizat expoziții și evenimente, dar nu a încetat să lucreze pe șantier, în Timișoara sau prin vecinătăți, să facă, adică, ceea ce îl învățaseră școala și mentorii săi.

Cel mai mult îmi place la prietenul meu că este, în continuare, un om curios, condiție de bază a cercetătorului. Deși nu are legătură cu Timișoara, trebuie să amintesc o întâmplare petrecută pe când ne aflam la o pizza în ovalul perfect din Piazza dell'Anfiteatro din Lucca. La un moment dat, intrigat de această formă fără pic de cusur (nicio clădire nu strică în vreun fel conturul, nici măcar cu cinci centimetri!), Dan s-a ridicat de la masă și a dispărut pentru câteva minute. A revenit surescitat. „Vino repede să vezi ceva!“. Evident, știam că piața fusese construită pe locul unui anfiteatru, după cum îi spunea și numele, dar nu știam că anfiteatrul *există* încă, constituind fundația actualii piețe medievale. Scările de acces în locuințe, aflate la exteriorul pieței, sunt de fapt vechile scări romane ale edificiului. Interesantă senzație să urci pe un culoar întunecos, călcând pe piatra multimilenară a treptelor anfiteatrului, pentru a te opri în fața unei uși moderne, cu numele proprietarului pe plăcuță, „Avvocato Giorgio ...“!

Revenind, am spus-o și cu câteva pagini înainte, Dan este cel care mi-a dat ideea acestei cărți. Îi revine, meritat, rolul de *deschizător* de taifasuri.

* * *

Cum ai ajuns să te ocupi de istorie?

În primul rând am copilărit într-un oraș istoric, în Timișoara. Locuiam pe Eugeniu de Savoya și în jurul nostru era un cartier întreg, vechi, care pe atunci ni se părea gigantic, în care ne jucam după-amieze întregi, nesupravegheați, fără ca nimeni să știe unde suntem. Umblam în tot cartierul, inclusiv în curți și pivnițe. Așa am văzut pentru prima oară grupuri de turiști în Timișoara — pe vremea lui Ceaușescu se întâmplau astea — uitându-se la lucruri pe care eu le cunoșteam, dar nu știam de ce sunt așa importante. Și apoi, cel mai important lucru, stăteam foarte mult pe la Castel. Ajungeam la muzeu, împreună cu fratele meu sau cu prietenii mei, ne jucam, intram în curte, intram prin expoziții. Deseori, neavând ce face, să spunem duminicile, colindam prin muzeu, știam exponatele pe de rost, mai văd și acum ca

atunci, blurate un pic, multe din lucrurile care m-au impresionat, tot felul de piese de schingiuit, cătușe, ghioage. Astea erau lucrurile care-mi rămâneau în primul rând în minte.

Erai adolescent deja?

Nu, eram copil, elev în clasele elementare, a III-a, a IV-a. În vremea aceea, copiii erau mult mai nesupravegheați și aveau un spațiu foarte mare de mișcare. Și așa am dat de istoria asta a orașului... Arăta frumos, seara, orașul. Nu se mai vedeau clădirile vopsite cu aceeași culoare, toate la rând, și cu fațadele scorjite. Seara, cu puțina lumină care exista pe străzi, era frumos și destul de romantic. Cam așa a început... Student fiind mai apoi, am ajuns extrem de repede, nu știu cum, în siajul arheologiei, pentru că părea cel mai interesant lucru și cel mai legat de ce simțeam eu, plus că și mediul era favorizant; colegii mei de facultate mergeau pe șantiere încă dinainte, din liceu. Cumva am intrat în povestea asta, având la muzeu un magistru pe care să-l admir și să-l însoțesc mai apoi pe șantiere, e vorba de Florin Drașovean. Iar în umbră, să spun așa, era Florin Medeleț, care apărea episodic și era fermecător... El era un model aflat mult prea sus, pe care-ți plăcea așa, din când în când, să-l vezi și aproape să-l atingi, să zici: da, există, există și așa ceva!... Am devenit arheolog.

Arheologia e spectaculoasă din afară.

Da, dar vine momentul în care constăți că un loc este greu de abordat, obositor și implică foarte multe sacrificii și condiții grele — asta face parte din realitatea arheologiei. Însă — ce e drept — în același timp îți permite să intri într-o lume cu acces limitat, cu informație restrânsă și cumva ascunsă...

Ca un fel de castă?

Da, și vezi în felul ăsta că, depunând efort, ajungi să știi și să vezi niște lucruri despre care foarte multă lume nici nu știe uneori că există... Arheologia era o provocare interesantă, complet diferită de ce-și închipuie un om normal că ar fi o poveste romanțioasă de film despre

o mare descoperire arheologică sau ceva de genul ăsta, tuneluri ascunse, Indiana Jones, piramidele... Însă exista și o parte de mister în ceea ce făceam, chiar dacă nu atât de spectaculoasă, ascunsă, sigur, într-un munte imens de praf, efort, soare, mizerie, muncă grea, condiții precare de igienă și de locuire, bani foarte puțini... Însă cred că toate astea făceau farmecul! Și cu fiecare zi, erai mai legat de lucrurile pe care începeai să le înțelegi. Cred că asta a făcut, încet-încet, să mă atragă. Iar din momentul în care ai început să înțelegi ce faci și să te pricepi la lucrurile de care te ocupi, acolo, în cadrul unui proiect arheologic, tentația a fost foarte mare să continui și... să-ți placă și de tine, fiind implicat în așa ceva. Nu-i un lucru ușor. Nu știu ce scoți, realmente, din ceea ce spun, dar ăsta-i adevărul.

Mă descurc eu cumva. ☺

Cam așa s-a întâmplat. Apoi, mai e ceva care, iată, nu se mai întâmplă, din păcate. Când eram studenți, noi am petrecut ani de zile în muzeu neplătiți. Intram în toate depozitele, știam absolut tot ce este în muzeu, aveam acces, în primul rând! Foarte important, aveam acces peste tot, eram permanent în muzeu, și în week-end, și după-amiezele, și diminețile când n-aveam cursuri, primul lucru era: hai să mergem la muzeu. Aveam o masă acolo, puteam lucra, aveam acces la orice. Evident, prețul era că ajutam pe toată lumea, căram ce este nevoie, ajutam oamenii să-și așeze lucrurile, să-și aranjeze ce aveau de aranjat în depozite sau în birouri, învățând în fiecare clipă ceva nou. Eram ca în modelul ăla american cu copii de oameni de afaceri care învățau plecând să facă ucenicie, chiar dacă familia avea bani. Copilul începea de jos. Mergea și învăța lucrurile „learning by doing”. Și așa ni se întâmpla nouă. Eram câțiva care stăteam în muzeu mai tot timpul. Ani de zile. Și nu am pus problema că cineva, acolo, trebuie să ne dea bani pentru asta. Pentru că nu se putea, multă vreme. Pe șantiere, de asemenea, banii erau puțini și se duceau pe întreținerea de zi cu zi a vieții de acolo. Dar, cu fiecare nouă expediție arheologică, veneai mai bogat, mai capabil, știai mai multe, erai mai sigur pe tine.

Ai folosit o sintagmă foarte faină: *expediție arheologică*. Asta arată că, totuși, undeva în spate, era bucuria celui mister, a celui „ceva“ pe care poate îl vei găsi. Pentru că „expediție“ cam la asta te duce cu gândul.

Da, așteptai să găsești lucruri, dar experiența și timpul îți arată că marile descoperiri se fac de multe ori întâmplător. Că cercetarea asiduă și continuă și de lungă durată, prin proiecte elaborate, consolidează imaginea unei lumi trecute, o explică și o aduce la lumină așa cum trebuie, însă descoperirile spectaculoase țin de întâmplător, țin de mister, de un plug care lovește ceva, un țăran care dă cu sapa în altceva, nu neapărat de un proiect arheologic. Și nici măcar nu e asta scopul. Nimeni nu începe arheologia ca să găsească o ulcică cu monede de aur. Poate-și cumpără un detector și merge să facă braconaj, dar nu începe să participe la proiecte arheologice și să muncească ani de zile prin tot felul de șantiere și muzee, prin colecții, având în minte ulcica cu aur. Asta cred că este foarte important, cumva nu reușim astăzi să facem ucenicia asta. O mare problemă este că nici școlile noastre nu se mai gândesc cum să ia doi tineri, doi dintr-o generație, pe care să-i specializeze pe câte un domeniu foarte necesar în zona respectivă, să îi ghideze spre ceva ce ar urma să facă toată viața.

Discutam noi, spre exemplu, despre nevoia unor turcologi specializați la muzeu, care să fie permanent ai instituției.

Da. Asta e una din marile dureri ale Banatului, care nu s-a rezolvat. Dar de nicio culoare. La fel cum tocmai am trecut pe lângă șansa de a avea, după foarte mulți ani, un geolog în muzeu. Și n-ai mers... Cred că de aici trebuie plecat, de la faptul că de la început cineva trebuie să-și pună problema: „hai să formăm niște oameni“, nu „hai să-i luăm pe drum, că poate ar putea să facă ceva“. Trebuie să-i luăm de la început, să fie foarte clar, dacă ei dovedesc că au o anumită înzestrare, trebuie ghidați și încurajați, sprijiniți, trimiși să se formeze în direcția cutare, și apoi poți să zici că ai rezolvat subiectul. Dar astăzi venim împreună — și asta chiar merită să se știe — de la un vernisaj (n. — 2 martie 2018, lansarea cărții „Istoria artei fotografice

din Banat între 1839 și 1918“ de Cristian Graure, discuția a avut loc după eveniment) al unui subiect care pe jumătate e finalizat: Istoria fotografiei din Banat e bine scrisă, e rezolvată! Se poate completa, pot să apară lucruri noi, dar temelia e deja pusă. E un om care face lucrul ăsta bine. Ce mai poți spune? Mai sunt câteva subiecte pe care trebuie să le rezolvăm. Asta e tot. Și trebuie găsiți oamenii care pot să facă lucrurile astea. Dar oamenii trebuie încurajați devreme, atunci când nu încep să aibă îndoieli că ceea ce le place poate fi făcut sau fructificat. Dacă de la început îi încurajezi și-i împingi, nu se vor mai întoarce. Că dificultăți sunt în toate domeniile. Aici nu vorbim de chestii care pot aduce mulți bani, pentru că în general lucrurile astea se fac din pasiune. Toți oamenii de care vorbim, și oamenii pe care îi prezinti în această carte, sunt oameni care fac din pasiune ce fac. Asta le era destinat.

În cartea mea, mai multe persoane te pomenesc și vorbesc de faptul că, în postura în care ai fost la un moment dat, cea de director al Muzeului Banatului, i-ai ajutat. Cred că ai o anume generozitate, pentru că mulți oameni — poate e și în natura umană — ar spune: stai puțin, subiectul ăsta e interesant, de ce să nu mă ocup eu de el, mai ales dacă am resursele în casă? Nu ai făcut așa. Dacă ai putut să ajuți, ai ajutat. Știi bine că tocmai într-o discuție cu tine a venit ideea acestei cărți, ea însăși o idee generoasă, în fapt.

Da, ies lucruri bune din demersuri de genul ăsta. Nu mi-am pus niciodată problema așa, dar cred că oamenii, în general, au nevoie de sprijin. Foarte mulți oameni sunt capabili să facă bine mai multe lucruri, trebuie doar să existe un sprijin în sensul ăsta. Nu poți să le faci pe toate, nici nu e interesant și nici nu e asta scopul unei cariere.

Să fii un Leonardo da Vinci modern.

Nu. Dar poți să-i ajuți pe foarte mulți oameni să reușească în demersurile lor, să-și lămurească întrebările lor, și rezultatul va fi bun pentru toți, pentru că generează o sursă foarte mare de informații. De exemplu, în urmă cu 20 de ani prea puțini se preocupau de istoria